

УДК 347.764(351.77:369.22)(477)

ЩОДО ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вороніна Н.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

Реформи, які відбувалися та відбуваються в Україні, не вплинули на систему охорони здоров'я у зв'язку з чим виникла необхідність зміни пріоритетів з питань охорони здоров'я громадян в Україні. Важливим завданням, що виникло в сучасних умовах, є пошук стратегічних напрямів реформи медичного страхування та його належного правового регулювання. Мета цих перетворень – забезпечення населення країни достатньою мірою соціальної та економічної захищеності в умовах ринкової економіки. При реформуванні вітчизняної системи медичного страхування є актуальним вивчення світових досягнень у галузі медичного страхування, а також проблем, які виникають при створенні і функціонуванні системи страхової медицини, що дозволяє використовувати накопичений економічно розвиненими країнами і уникнути повторення помилок при модернізації вітчизняної страхової моделі.

Ключові слова: страхування, медичне страхування, принципи медичного страхування

Постановка проблеми. Питання щодо належного правового регулювання обов'язкового медичного страхування слід визнати актуальним та таким, що потребує вдосконалення з наступних причин. Економічна та політична криза негативно впливає на розвиток страхування в цілому. Крім того, в умовах тотального зубожіння населення, неможливості самостійно розрахуватися за отриманні медичні послуги, пов'язано з необхідністю правового регулювання обов'язкового медичного страхування, так як основною метою вступу людини у страхові правовідносини є отримання медичної допомоги і здійснення профілактичних заходів при настанні страхового випадку. Реформи, які відбувалися та відбуваються в Україні, не вплинули на систему охорони здоров'я, яка визначає економічний стан нашої держави. У зв'язку з чим виникла необхідність зміни пріоритетів з питань охорони здоров'я громадян в Україні.

Як відомо, кожна країна змінює систему охорони здоров'я та систему фінансування в залежності від основних чинників: розміру бюджету країни, можливих видатків на охорону здоров'я, наявності інфраструктури (медичні заклади та їх технічне забезпечення, кваліфіковані кадри, технології), стану захворюваності населення, загальної системи соціального захисту населення, історичних передумов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем медичного страхування присвячено значну кількість робіт, серед яких можна відзначити праці: Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа, Бідний В.Г., Орлова Н.М. Медичне страхування, Гржибовський Ю.Л. Організаційно-економічні передумови розвитку медичного страхування в Україні, Рудень В.В. Страхова медицина і медичне страхування [1].

Важливе значення у виробленні принципів підходів до вирішення актуальних проблем мали роботи фахівців з теорії та практики страхування: Виноградова О.В., Москаленка В.Ф., Радіша Я.Ф., Солоненка І.М., Педченко Т.В., Поліщук Є., Єрмілова В., Карпишиної Н.І., Князевича В.

Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених проблемам медичного страхування і соціального захисту населення та активізації особливо в останні роки цих досліджень, питан-

ня можливості застосування досвіду економічно розвинених країн при реформуванні системи медичного страхування, вивчення тенденцій розвитку зарубіжних моделей медичного страхування потребують подальшого наукового дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що обов'язок держави полягає у створенні необхідних умов медичного забезпечення та відповідна норма закріплена в Конституції України, «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування» [2].

Однак, відсутність в Україні нормативно-правового акту, який би забезпечив можливість загальнообов'язкового медичного страхування ставить громадян в невідповідне положення. У Верховній Раді зареєстровано два альтернативних законопроекти «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування в Україні» № 4981 та Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» № 4981-1. У разі прийняття одного із законопроектів, він набуває чинності у 2018 році [3]. У разі запровадження норм, які передбачені законопроектами, виникне необхідність реформування приписів Бюджетного, Податкового Кодексів, Законів України «Про обов'язкове державне соціальне страхування», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та інші. Разом із Основними законопроектами, вже були зареєстровані проекти про внесення змін до деяких з перелічених актів.

Актуальність і недостатня наукова розробленість названих проблем визначили вибір теми, мету і завдання дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є питання пов'язані з необхідністю запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування та його належного правового регулювання. Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

– визначити поняття та особливості медичного страхування;

– проаналізувати чинне та перспективне законодавство, щодо медичного страхування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медичне страхування, яке впроваджується в обов'язковій формі, набуває рис соціального страхування, оскільки порядок його проведення визна-

чається державним законодавством. обов'язкова форма страхування координується державними структурами. Страхові платежі, сплачувані громадянами та юридичними особами, мають форму податку. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування перебуває під жорстким контролем держави і характеризується безприбутковістю. Ця форма організації страхового фонду дає змогу планувати медичну допомогу завдяки тому, що надходження коштів до страхового фонду характеризується стабільністю [4, с. 94].

Більшість країн колишнього СРСР проводили реформи в системі охорони здоров'я, запроваджуючи загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування. І хоча такі реформи не приводили до швидких позитивних змін стану здоров'я населення цих держав, це надавало можливості перспективного розвитку систем охорони здоров'я.

У більшості країн СНД існує власна система обов'язкового медичного страхування. Це надає можливість вітчизняному законодавцеві врахувати досвід негативний та позитивний та змоделювати відносини з загальнообов'язкового медичного страхування.

Закон Республіки Молдова «Про обов'язкове медичне страхування» [5] був прийнятий у 1998 році. У ньому визначається, що «обов'язкове медичне страхування є гарантованою державою автономною системою фінансового захисту населення в області охорони здоров'я шляхом формування на основі принципів солідарності за рахунок страхових внесків цільових грошових фондів, призначених для покриття витрат на лікування станів, обумовлених настанням страхових подій (захворювання або каліцтва). Система обов'язкового медичного страхування забезпечує всім громадянам Республіки Молдова рівні можливості в отриманні своєчасної та якісної медичної допомоги.

Міністерство охорони здоров'я Молдови розробило та затвердило Єдину програму з надання обов'язкового медичного страхування. Єдина програма містить перелік захворювань і станів осіб, які потребують медичної допомоги, що фінансується за рахунок коштів обов'язкового медичного страхування.

Законодавство РФ неодноразово акцентувало увагу на необхідності правового регулювання відносин з обов'язкового медичного страхування. Перша спроба врегулювати дані відносини на підставі Закону «Про медичне страхування громадян в РФ» 1991 року була не досконалою, що змусило прийняти в 2010 році Закон «Про обов'язкове медичне страхування в Російській Федерації» [6], в якому закріплено, що обов'язкове медичне страхування повинно забезпечити всім громадянам Російської Федерації рівні можливості в отриманні медичної й лікарської допомоги, що надається за рахунок коштів обов'язкового медичного страхування, в обсязі і на умовах, відповідних програмам обов'язкового медичного страхування. Концепція розвитку системи охорони здоров'я в РФ до 2020 року визначає, що метою розвитку охорони здоров'я є «підвищення якості і доступності медичної допомоги, гарантованої населенню РФ, у тому числі високотехнологічної медичної допомоги». Однак, прийняття даного нормативного акту не вплину-

ло на покращення відносин у сфері обов'язкового медичного страхування, питання, які пов'язані з наданням високотехнічної медичної допомоги.

Слід зазначити, що Прибалтійські країни – Естонія, Литва та Латвія – також ввели систему загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. обов'язкове медико-соціальне страхування охоплює все населення і чітко розділяє фінансуючі організації і постачальників медичних послуг. Медичне обслуговування надається державними і приватними медичними установами. В ході демократизації було введено принцип вільного вибору медичного закладу; скасовано величезні бюрократичні структури, що керували системою охорони здоров'я. Наприклад, естонський фонд медичного страхування охоплює 94% населення. Як правило, страхового полісу не мають непрацюючі дорослі громадяни. У них є доступ до державної екстреної медичної допомоги, а за решту всіх медичних послуг вони повинні платити. Естонський фонд медичного страхування надає широкий, чітко визначений набір медичних послуг, проте не покриває витрати на офтальмологічні послуги і стоматологічне лікування дорослих

У Грузії також запроваджено загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування. Фінансування медичної допомоги здійснюється єдиним фондом соціального страхування за рахунок державного бюджету (60%). Медична допомога надається відповідно до державних програм державними закладами охорони здоров'я. Послуги, що не входять до державних програм, надаються за кошти населення.

У Казахстані запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування мало негативні наслідки, у результаті чого в 2003 році даний вид страхування було відмінено [7].

Як було зазначено, в Україні розглядаються два законопроекти, які дещо відрізняються за своїм змістом. Так, наприклад, проект № 4981-1 передбачає ширше коло осіб, на яких розповсюджується дія норм про такий вид страхування – 16 суб'єктів. У законопроекті № 4981 таких суб'єктів передбачено 13. Також відрізняється коло страхувальників. У законопроекті № 4981 до того ж встановлено коло осіб, які правомочні провадити таку страхову діяльність.

Дія закону передбачає створення Фонду гарантування загальнообов'язкового соціального медичного страхування або альтернативний варіант – Фонд медичного страхування України та регулюється питання щодо служби асистансу (організація сервісного обслуговування). Також у Законопроекті Олега Мусія передбачається створення Наглядової Ради – спеціально уповноваженого контролюючого органу.

Законопроектом № 4981-1 також встановлюються види медичної допомоги, які будуть фінансуватись державою. Такі види допомоги визначатимуться окремим законом, який щорічно прийматиметься одночасно з прийняттям законів про Державний бюджет України та про визначення розміру страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

До видів медичної допомоги, яка фінансуватиметься, буде належати: медична допомога у

зв'язку з хворобою, індивідуальною профілактикою хвороб, травм, отруєнь та інших розладів здоров'я, запобіганням загостренню захворювань, переходом гострих хвороб чи інших розладів здоров'я у хронічну чи більш тяжку стадію та плануванням сім'ї; медична допомога у зв'язку з вагітністю, пологами та їх наслідками; послуги з видачі в установленому законодавством порядку відповідних медичних документів.

До того ж, у законопроекті № 4981 передбачається Програма загальнообов'язкового медичного соціального страхування, яка встановлює сукупність гарантій та вимог до надання громадянам безоплатної медичної допомоги (медичних послуг) та її оплати за рахунок страхових виплат за договорами загальнообов'язкового соціального медичного страхування.

Обидва законопроекти включають у себе розділ про відповідальність за порушення вимог щодо загальнообов'язкового соціального медичного страхування згідно із законодавством [8].

Висновок. Отже, враховуючи те, що останнім часом в Україні, як і у всіх країнах світу відзначається зростання витрат на охорону здоров'я, які обумовлені наступними факторами:

– Демографічними: зниження народжуваності, старіння населення;

– Зростанням реального обсягу медичних послуг;

– Впровадженням нових більш дорогих медичних технологій і медикаментів;

– Інфляцією (особливо інтенсивною у сфері медичного обслуговування);

– Розширенням прав пацієнтів, підвищенням зацікавленості громадян у власному здоров'ї;

– Прагненням медичного персоналу, що працює в умовах оплати праці, що залежить від обсягу виконаної роботи, до призначення дорогих ліків, не завжди доцільних дорогих операцій і процедур;

– Збільшенням бюрократичного апарату в системі охорони здоров'я;

– Прямими витокими засобів і їх використанням не за призначенням;

– Використанням у охороні здоров'я високозатратних і малоефективних технологій, у тому числі управлінських.

Все це в черговий раз підкреслює важливість прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування» та розроблення спеціальної дієвої програми. Врегулювання інституту медичного страхування стане для України інноваційним кроком, але потребуватиме суттєвих змін та нововведень в чинному законодавстві

Список літератури:

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1997. – 216 с.; Бідний В.Г., Орлова Н.М. Медичне страхування. – К.: Вентурі, 2000. – 136 с.; Гржибовський Ю.Л. Організаційно-економічні передумови розвитку медичного страхування в Україні: Монографія. – Львів, 2005. – 172 с.; Рудень В.В. Страхова медицина і медичне страхування: навч. посібник. – Львів, Обласна книжкова друкарня, 1999. – 304 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про загальнообов'язкове державне медичне страхування: Закон України. – Проект: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/156076>
4. Ляховченко Л.А. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування як додаткове джерело фінансування галузі охорони здоров'я в Україні. – Економіка та держава. – № 3/2010. – С. 94, с. 93-97.
5. Об обязательном медицинском страховании. Закон Республики Молдовы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3458; Єдина програма з надання обов'язкового медичного страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://old.ms.md/_files/1018-%25D0%2595%25D0%25B4%25D0%25B8%25D0%25BD%25D0%25B0%25D1%258F%2520%25D0%25BF%25D1%2580%25D0%25B3%25D1%2580%25D0%25B0%25D0%25BC%25D0%25BC%25D0%25B0.pdf
6. Об обязательном медицинском страховании в Российской Федерации: Федеральный закон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=190597;fld=134;from=10728916;rnd=203280.0931509062451078;;ts=0203280550002117584117>; Стеценко С.Г. Медичне право України (правові засади забезпечення медичного страхування) / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, Я.М. Шатковський: Монографія. – К.: Атіка. – 2010. – 208 с.
7. Баєва О.В. Державне регулювання загальнообов'язкового соціального медичного страхування / О.В. Баєва // В кн.: Становлення та розвиток української державності: [зб. наук. пр.] МАУП. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал». – 2012. – Випуск 7. – С. 32-36.
8. Вольська О. Підвищення рівня соціального захисту та підтримки населення України. Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. – Одеса: ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. – 2013. – Вип. 1 (53). – С. 54-57.
9. У пошуках моделі медичного страхування.//Правовий тиждень: - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120991>

Воронина Н.В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

К ВОПРОСУ НЕОБХОДИМОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

Реформы, которые происходили и происходят в Украине, не улучшили систему здравоохранения в связи с чем возникла необходимость изменения приоритетов по вопросам связанным с охраной здоровья граждан. Важной задачей, в современных условиях, является поиск стратегических направлений реформы медицинского страхования и его надлежащего правового регулирования. Цель этих преобразований – обеспечение населения страны в достаточной степени социальной и экономической защищенности в условиях рыночной экономики. При реформировании отечественной системы медицинского страхования является актуальным изучение мировых достижений в области медицинского страхования, а также проблем, которые возникают при создании и функционировании системы страховой медицины, что позволяет использовать накопленный экономически развитыми странами опыт и избежать повторения ошибок при модернизации отечественной страховой модели.

Ключевые слова: страхование. медицинское страхование, принципы медицинского страхования.

Voronina N.V.

National University «Odessa Law Academy»

CONCERNING QUESTION OF NECESSITY LEGAL REGULATION OF COMPULSORY HEALTH INSURANCE IN UKRAINE

Summary

Reforms that have occurred and are occurring in Ukraine, did not improve the health care system due to which it became necessary to change priorities on issues related to the protection of public health. An important task in the current conditions, is searching strategic reform directions of health insurance and proper legal regulation. The aim of these changes – providing the country population sufficiently social and economic security in a market economy. While reforming the national health insurance system is a topical studying the world's achievements in the field of of health insurance, as well as the problems that arise in the creation and functioning of health insurance system, which allows the use of the accumulated experience of the economically developed countries and to avoid repetition of errors in the modernization of the domestic insurance model.

Keywords: insurance, health insurance, health insurance principles.